

ВОВЕД

Комуникацијата како еден од најсложените и најнеминовните процеси во секојдневното живеење на луѓето, честопати носи со себе низа недоразбирања, чии фактори се базираат на повеќе аспекти, но најчести се оние кои се однесуваат на недоволно внимателно слушање, од што произлегуваат недоразбирањата на соговорниците кои комуницираат. Многупати во комуникацијата имаме чувство дека соговорникот не е „присутен,, со мислите во комуникацијата, односно чувство дека тој воопшто не нè слуша. Анализирајќи ги тие ситуации, можеме да констатираме дека во такви случаи соговорниците не нè слушаат активно, туку само пасивно, што значи физички и делумно психички се присутни во комуникацијата, но тие размислуваат на нешто сосема друго и не ги восприемаат пораките кои ние ги праќаме. Вештината на „слушањето“ подразбира многу повеќе од способноста само да се „чуе пораката која се испраќа“¹. Тоа опфаќа разбирање на пораката, ситуациите, но и другите лица со кои комуницираме. На тој начин, им помагаме на соговорниците појасно да согледаат одреден проблем, но истовремено и да изградиме доверлив однос кој помага комуникацијата, да добие позитивен и конструктивен тек. Тоа значи, дека со активното слушање ги избегнуваме сите комуникациски бариери и ги почитуваме туѓите мислења.

Активното слушање, како процес, е особено важен за воспитно – образовниот процес. Совладувањето на вештината на слушањето кај учениците е од круцијално значење за разбирање на пораките кои ги примаат во текот на наставниот процес, за нивно сфаќање и помагање во процесот на учење и поучување. Без разлика што вештината на слушањето претставува базична и универзална појава, воспитно – образовниот процес треба да се приспособи на учениците (доколку тие се целна група на реципиенти) за да биде поефикасна и поуспешна наставата, исто како што се потребни одредени вештини и знаења за што било друго. Користењето, само на вродените способности за слушање, често се недоволни за успешно воспоставување правилен интеракциски однос помеѓунаставниците и учениците, од кој зависи процесот на учење. Всушност, интеракцискиот однос на двата комуникациски субјекта во

¹N. Suzić, (2005). Pedagogija za XXI vijek, Banja Luka: TT-Centar, стр.185.

наставата, наставникот и ученикот е условен од цесот на активното слушање. Доколку овие два субјекта не ја совладаат вештината на активното слушање, не би можеле да зборуваме за воспоставување интеракциски однос помеѓу нив, односно комуникацискиот тек ќе биде еднонасочен, што во ниеден случај не смее да се дозволи. Токму затоа, потенцираме дека и наставниците и учениците треба да учат да ја совладуваат оваа вештина, со цел да се постигне максималното ниво на интеракција, со што би се надминале сите евентуални бариери и проблеми при овој процес

Наспроти многу луѓе кои можат да чујат, многу е помал бројот на оние кои знаат активно да слушаат. Основната причина за тоа е фактот дека оваа вештина подразбира многу труд и приспособување. Најчесто луѓето се натпреваруваат кој што да каже и имаат изразена потреба да го искажуваат сопственото мислење. Ова укажува токму на таа потреба луѓето да бидат сослушани, притоа, се заборава на другата страна, дека и соговорникот ја има истата таа потреба, да биде сослушан. Нетрпеливоста во комуникацијата е спротивно на она што го подразбира активното слушање. Вистинскиот разговор кој претставува позитивна, добра, конструктивна комуникација, подразбира активно слушање, кое претставува техника што може да се развие единствено доколку имаме способност за емпатија, сочувство за соговорникот².

Аналогно на овие согледувања, проблемот со активното слушање се појавува и во образовниот систем, на сите нивоа. Од тие причини, интересот на овој труд е да ги истражи сите детерминанти кои влијаат на активното слушање во наставата, со цел да се помогне при усовршувањето на овој процес, на сите учесници при комуникацијата во наставата, а со тоа и да се помогне да се постигне што поголемо разбирање, ефикасност и ефективност во наставата, со што се подобрува и самиот квалитет на наставниот процес, што е крајна цел на секој образовен систем, во секое општество.

Повеќедимензионалноста на функцијата на образованието и воспитанието е фактор за напредување и развој на човечката цивилизација и поради тоа последните години, како резултат на општествените промени и тенденциите на општеството кон глобализираните потреби и барања, се прават напори да се извршат реформи – промени кои се имплементирани низ разни проекти кои се однесуваат на системските компоненти во образованието, но активното слушање (и комуникацијата воопшто) како

² Како и во сите психолошки феномени, способностите се развиваат пред техниките, а техниките служат за адекватно изразување на развиените способности. Способноста за сочувство се однесува на можноста (и желбата) да се види светот од перспектива на соговорникот. Штом се има развиено способноста за емпатија, тогаш и постои желбата истата да се користи. Повеќе кај: Aleksandar Pejčić, <http://www.pozitivnapsihologija.rs/aktivno-slusanje/>

алка во ланецот на развојот е недоволно истражувано. Потешкотиите со кои се соочуваат наставниците, учениците и стручните служби во текот на наставниот процес, од аспект на разбирање и восприемање на пораките кои ги слушаат во текот на комуникацијата, но и на задоволување на нивните потреби развој и интереси, ја наметнуваат потребата од истражување на факторите кои влијаат врз овие аспекти.

Со цел да испитаме кое е влијанието на детерминантите на активното слушање и на нивните импликации во воспитно – образовниот процес, покрај воведот овој докторски труд е конципиран во три дела: теоретски пристап кон проблемот, методологија на истражување и анализа и интерпретација на резултатите, како и заклучни согледувања и прилози.

Заклучните согледувања од истражувањето кое е спроведено, а кое е предмет на овој труд, се претставени во поглавјето *Заклучни согледувања*, по кое следи листата на користена литература и прилозите кои беа имплементирани во истражувањето.